

## PŒNITENTIALE NOSTRUM

Cum quibusdam capitulis et canonibus ex ipso Pœnitentiali Theodori excerptis collatum, unde colliguntur non solum variæ lectiones, sed etiam auctoritates maximi momenti, quibus ipsius Pœnitentialis veritas et auctoritas comprobantur.

## CAPUT I PŒNITENTIALIS.

In ecclesia ubi mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur, sacrificare non licet. *Aliter ex capitulis a R. D. Luca Acherio editis, habet cap. LXVIII*: In ecclesia sanctificata nulli mortui sepeliuntur. Si autem ibi mortui, antequam fuerit sanctificata, sepulti sunt, non sanctificantur.

Sed si apta videtur ad consecrandum, inde evulsa et rasis vel lotis lignis ejus reedificetur. Si hæc consecrata prius fuit, missas in ea celebrare licet, si religiosi ibi sepulti sunt. *Alias ex eodem capitulo supra notato*: Si inde mutata fuerit in altero loco, vel laventur tabulæ, quæcunque etiam ecclesia mutata fuerit in alio loco, iterum sanctificetur; si vero in ipso loco, et ei mutata fuerit, aqua aspergetur sancta. *Sed ex concilio Agrippinensi Burchardus, Ivo et Gratianus, ut legitur in Pœnitentiali, referunt his paucis mutatis*: *Burch., lib. III, c. 38, ex concilio Agrippinensi, c. 23*: inde evulsis corporibus et rasis parietibus, etc. *Grat. Decret. III p., dist. 80, c. 28*; et rasis parietibus vel lignis ejus loci.

Si vero paganus, sic mundare et jactare foras melius est. *Al. cap. xxxvi*: Gentiles mortui de locis sanctorum ejiciendi sunt. *Burch., lib. III, c. 15*; *Ivo, p. III, c. 15*; *Grat., Decret. III p., d. 1, c. 27, ex concilio Aurellanensi c. 3*: Ecclesiam, in qua paganus sepultus est, non liceat consecrare, neque missas in ea celebrare, sed jactari foras, et mundari oportet.

Laicus non debet in ecclesiis lectionem, nec alleluia dicere, sed psalmos tantum aut responsoria sine alleluia. *In cap. xxvii transponuntur verba. Apud Burch., vero l. VIII, c. 87*; *Ivo, p. III, c. 105, eodem ordine quo jacent in Pœnit. leguntur, ac citantur ex concil. Mogunt. c. 18.*

## CAP. II PŒNIT.

Episcopo licet in campo confirmare, si necesse sit. *Burch., lib. IV, c. 68, ex concilio Rhemensi, c. 10*: Episcopo liceat in campo, si necesse sit, confirmare.

Episcopus non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi etiam aliqua rationabilis causa sit. *Burch., l. VIII, c. 73, ex concilio Turonensi, c. 2*: Episcopus non debet abbatem cogere ad synodum ire nisi aliqua rationabilis causa consistat.

Si quis presbyter ordinatus deprehendit se non esse baptizatum, baptizetur et ordinetur iterum, et omnes quos prius baptizavit. *Cap. LXVII*: Quicumque dubitat de baptismo, iterum baptizetur. *Burch., lib. IV, c. 74*; *Ivo, p. I, c. 268*; *Gr. decret. II p., c. 1, q. 1, c. 9*: Si presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur et ordinetur iterum. *Ivo*

*A ex concil. apud Compend. c. 5, addit quod habet vet. cod. Pœnit.*: Et omnes quos prius baptizavit.

Non licet diacono, laico pœnitentiam dare. Sed episcopi aut presbyteri dare debent. *Cap. XLIII*. Non licet diacono alicui judicare pœnitentiam, sed episcopis aut presbyteris. *Ad marg. ponitur emendandi causa*: indicere. *Hoc tamen vocabulo*. Judicare pœnitentiam, *alibi utitur Theodorus in cap. de Abbat.* Ne libertas monasterii est pœnitentiam secularibus judicare. *Et post Theod. conc. Germanicum I, c. 2*: Et unusquisque præfectus unum presbyterum qui hominibus peccata confitentibus judicare et indicare pœnitentiam possit. *Concil. Vermeriense, c. 1*: Sed pœnitentiam ejus judicamus. *Regino, l. I, de Eccl. discip., c. 95*. Sic nec pœnitentium judicia alii usurpare debent. *Quod repetitur a Burch. lib. XI, c. 155. Atque hoc idem habet antiquissimus codex ordinis Romani in bibliotheca abbatis Constantini Gætani, ex quo V. C. I. Morinus hæc verba citata retulit lib. IV Pœnit., cap. 18.*

## CAP. III PŒNIT.

In ordinatione episcopi debet missa cantari ab ipso episcopo ordinante. *Cap. Theod. I*: In ordinatione episcopi, vel presbyteri, sive diaconi vel subdiaconi oportet episcopum missam agere. *Burch., l. I, c. 225*; *Ivo, p. IV, c. 538, ex dictis Theod. Arch.*: In ordinatione episcopi, ipse qui ordinat missam celebrare debet, et qui ordinatur similiter.

## CAP. IV PŒNIT.

Nullum perfectum credimus in baptismo, confirmationem episcopi non disputamus; tamen in Nicæna synodo fuit chrisma constitutum. *Cap. IV*: Nullum perfectum credimus in baptismo sine confirmatione episcopi: tamen non desperamus.

Pannos chrismatos iterum super alium baptizatum imponi non est absurdum. *Burch., l. IV, c. 94, ex concil. apud Bellocum, c. 8*: Si quis voluerit chrismatos pannum iterum linire, et super alium baptizatum mittere, non est absurdum. *Gr. decret., II p., d. 4, c. 121*: Chrismate pannum.

In catechumenæ et baptismate et confirmatione unus potest esse pater, si necesse sit. Non est tamen consuetudo. Per singula singuli suscipiant. *Burch., l. IV, c. 24, ex cono. Mogunt.*: In catechumenæ et in baptismo et in confirmatione unus pater potest fieri, si necessitas cogit. Non est tamen consuetudo Romana. Sed per singula singuli suscipiunt.

Non licet alium suscipere qui non est baptizatus. *Burch., l. IV, c. 26, ex concil. Mogunt., c. 2*: In baptismo vel in chrismate non potest alium suscipere

in filium, qui non est baptizatus vel confirmatus. **A** *Idem apud Ivo, p. 1, c. 220.*

Non licet baptizatis cum catechumenis manducare : quanto magis gentilibus. *Burch., l. iv, c. 95* : Catechumeni manducare non debent cum baptizatis, neque osculum eis dare, quanto minus gentilibus.

#### CAP. V POENIT.

Sed licet Dionysius Areopagita dicat blasphemiam Deo facere, qui missas offert pro malo homine, Augustinus tamen dicit pro omnibus Christianis hoc esse faciendum, quia hoc vel eis proficit aut offerentibus aut petentibus. *Cap. lvi* : Blasphemias Domino agit, qui missas Domino offert pro malo homine. Augustinus dicit omnibus Christianis esse faciendum quod vel ei proficit, aut offerenti, aut viventes consoletur. *Burch. et Ivo legerunt quod est in vet. cod. Pæn., his tantum mutatis* : quia vel eis proficit aut offerentibus, aut petentibus proderit. *Apud Burch. l. iii, c. 65, et apud Ivo., l. iii, c. 67* : quia vel eis proficit, aut offerentibus proderit.

#### CAP. VI POENIT.

Monacho non licet votum vovere sine consensu abbatis, sin minus, frangendum est. *Burch., l. viii, c. 9* ; *Ivo, p. vii, c. 32* ; et *Grat. Decret., ii p., caus. 20, q. 4, c. 2, ex dictis Basilii* : Monacho, etc. Si autem voverit, frangendum erit.

#### CAP. VII POENIT.

Mulieres non valent altare de corporali, nec oblationes super altare, neque calicem ponant; neque stent inter ordinatos in ecclesia; neque in convivio sedeant intersacerdotes. *Burch., l. viii, c. 84, ex concilio Rhemensi præsente Ludovico imper., c. 5* : Ferina non det poenitentiam, nec corporale cum oblatione, nec calicem super altare ponat, nec inter ordinatos stet in ecclesia, nec sedeat inter sacerdotes in convivio.

#### CAP. VIII POENIT.

Græci carnes morticinorum non dant porcis. Pelles tamen ad calceamenta et lanam et cornua accipere licet, non ad aliquid sanctum. *Capit. x* : Græci autem morticinam non dant porcis suis. Pelles vero morticinorum ad calceamenta, etc., licent accipi : sed non, etc.

#### CAP. XI POENIT.

Mulier tribus mensibus abstineat se a viro suo quæ concepit ante partum, et post tempus purgationis, hoc est, quadraginta diebus et noctibus sive masculum et feminam genuerit. *Cap. xxi* : Mulieres menstruo tempore non intrent ecclesiam, neque communent nec sanctæmoniales nec laicæ. Si præsumant, tribus hebdomadibus poeniteant quæ intrant ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, id est, 40 diebus.

Legitimum conjugium non licet separare sine consensu amborum : potest tamen alter alteri licentiam dare accedere ad servitum Dei in monasterio, et sibi nubere, si in primo conjugio erat secundum Græcos. *Regino, lib. ii de Eccl. disc., c. 107, ex dictis Hieronymi*. Additur quintum, quando sive vir, sive mulier ex consensu religionem ceperit, licet alteri

accipere novum conjugium, sed puerum vel puellam. *Vide excerpt. Egberti Eborac. arch., c. 118. Item canon Africanensis*. Legitimum igitur conjugium non licet separari sine consensu amborum : potest tamen alter alteri cum consilio episcopi licentiam dare ad servitum Dei accedere. Quidam etiam dicunt : Sive vir sive mulier ex consensu religionem ceperit, licet alterum accipere novum conjugium, sed puellam vel puerum, si continens esse non poterit quod non laudo. *Idem addit Theodorus aliis verbis* : Et tamen non est canonicum. *Quicumque attente perlegerit Hieronymum, et canones conc. Afric., non disflebitur hæc citata ex Hieronymo et canone conc. Afric. ad Theodorum potius pertinere.*

Muliere mortua licet viro post mensem alterum accipere. Mortuo viro post annum licet mulieri alterum tollere virum. *Excerpt. Egb. Ebor., c. 116*. Synodus dixit : Muliere mortua licet viro post mensem accipere alteram ; post annum vero licet mulieri accipere alterum virum

Si mulier discesserit a viro suo despiciens eum, et nolens reverti et reconciliari viro, post quinque annos cum consensu episcopali accipere liceat uxorem. *Excerpt. Eborac. archiep., c. 122. Canon dicit* : Si mulier discesserit a viro suo, etc., post quinque vel septem annos, cum consensu episcopi ipse aliam accipiat uxorem, si continens esse non poterit, et poeniteat tres annos, vel etiam quandiu vixerit; quia juxta sententiam Domini, mæchus comprobatur

Si in captivitate per vim ducta redimi non potest, post annum alterum accipere. Item si in captivitate ductus fuerit vir ejus, quinque annos exspectet. Similiter autem et mulier, si talia contigerint. *Excerpt. Egb. Eborac. arch., c. 122. Canon dicit* : Si cujus uxor in captivitatem ducta fuerit, et ea redimi non poterit, post annum septimum alteram accipiat. Et si postea propria, id est prior mulier de captivitate reversa fuerit, accipiat eam, posterioremque dimittat. Similiter autem et illa, sicut superius diximus, si viro talia contigerint, faciat.

Duo quoque fratres duas sorores in conjugio possunt habere; et pater filiusque, matrem et filiam. *Cap. lxxv* : Patri et filio matrem et filiam licet in matrimonio habere.

Si vir et mulier conjunxerint se in matrimonio, et postea dixerit mulier de viro suo non posse; si quis poterit probare quod verum sit, accipiat alium virum. *Rhaban., in ep. ad Heribaldum, cap. 29* : Non cum auctoritate, sed de quorundam statutis respondemus, in quibus scriptum est : Vir et mulier si se conjunxerint matrimonio, et postea dixerit mulier de viro quod non possit ei nubere, si potest probare per justum iudicium quod verum sit, accipiat alium. *Regino, lib. xi, c. 242* : quod non possit coire cum ea. *Addit Burch., l. ix, c. 40* : Si autem ille aliam acceperit separentur. *Ivo, p. viii, c. 79* : Accipiat alium : eo quod juxta Apostolum non potuit illi reddere vir suus debitum.

Puellam desponsatam non licet parentibus dare

alii viro, nisi illa omnino resistat; tamen ad monasterium licet ire si voluerit. Illa autem desponsata, si non vult habitare cum eo viro cui est desponsata, ei pecunia quam dedit, et tertia pars addatur. *Cap. LXXXI*: Desponsata mulier viro; deinde non vult habitare cum ea, reddat pecuniam quæ ipsi datur; et tertiam partem substantiæ addat. *Priora verba ut in vet. cod. Pœnit. leguntur apud Burch., lib. VIII, exceptis his verbis quæ desunt*: nisi illa omnino resistat.

#### CAP. XII PŒNIT.

Si servum et ancillam dominus amborum in matrimonium conjunxit, postea liberato servo vel ancilla, si non potest redimi quæ in servitio est, libero licet ingenuam conjugere. *Cap. LXXI*: Si servus sit, et ancilla domini servum illum liberum non vult cum illa nubere, dimitte accipere, si illa non potuerit ad eum. *Quæ verba nimium depravata ad genuinum et apertum sensum restituuntur præcedenti le-*

*ctione vet. cod. Pœnit. quam rectam esse confirmant excerptiones Egberti Eborac., cap. 124, Canon dicit*: Si servum et ancillam dominus amborum in matrimonio conjunxerit, postea liberato servo vel ancilla, si non potest redimi qui in servitio est, libero licet, sicut quibusdam placet, ingenuam conjugere; sed tamen juxta sententiam Domini mæchus probatur.

#### CAP. XIII DE PŒNIT.

Jejunio legitima tria sunt in anno: quadraginta ante Natale Domini, et post Pentecosten quadraginta dies. *Cap. 109*: Jejunia legitima sunt tria in quadragessimis.

Infirmis licet omni hora cibum et potum sumere, quando desiderant vel possunt, si opportune possunt. *Burch., l. XVIII, c. 20, ex concil. Mogunt. c. 26*: Infirmis licet omni hora cibum potumque sumere, quotiescunque desiderant.

### PŒNITENTIALE THEODORI

Collatum cum quibusdam testimoniis, quæ ex eo deprompta laudantur sub nominibus suppositis Hygini papæ, Fabiani, etc. Atque hæc testimonia certo ac vero auctori Theodoro restituuntur.

Cum apud omnes viros doctos constet quæ vulgo laudantur ab auctoribus recentioribus sub nominibus Hygini papæ, Fabiani, Eutyichiani, etc., esse supposita, et variis hinc inde excerptis testimoniis contexta; sufficit ea quæ pertinent ad Theodorum, ipsi ut vero ac certo auctori restituere, sicut jam plura aliis patribus a viris doctissimis restituta sunt.

*Grat. Decret., II p., caus. 27, q. 2, c. 27*. Desponsatæ puellæ non prohibentur monasterium eligere. Probatur itidem auctoritate Eusebii papæ dicentis: Desponsatam puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi monasterium eligere. *Illud est desumptum ex Pœnit. Theod., in questionibus conjugiorum, ubi sic*: Puellam desponsatam non licet parentibus, etc.

*Decret., II p., caus. 28, q. 1, c. 2*: In fidelis potestate sit, post baptismum uxorem recipere, quam ante dimiserat. Ex decreto Eutyichiani papæ: Si quis gentilis gentilem uxorem dimiserit ante baptismum, post baptismum in potestate ejus erit eam habere, vel non habere. *Hoc pertinet ad Theodorum qui ita in questionibus conjug.:* Si quis dimiserit gentilem uxorem, etc.

*Apud Grat. sequitur c. 3*: Fidelis infidelem discedentem sequi non cogitur. Idem Eutyichianus papa: Simili modo, si unus ex conjugatis baptizatus est,

• *Burch., l. IX, c. 59, 60.*

et alter gentilis, et sequi non vult, sicut dicit Apostolus: Infidelis si discedit, discedat. *Istud quoque est Theodori qui hæc subjungit*: Simili modo, si quis eorum baptizatus est, alter gentilis, etc.

*Decret., II p., caus. 35, q. 2, c. 3*: Affines in quinta generatione copulari possunt: in quarta si fuerint inventi, non separentur. Item Fabianus papa: De propinquis qui ad affinitatem per virum et uxorem veniunt, defuncta uxore vel viro, et quinta generatione jungantur in quarta, si inventi fuerint, non separentur. In tertia vero propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. *Æqualiter vir jungatur in matrimonio eis quæ sibi consanguineæ sunt, et uxoris suæ consanguineis post mortem suæ uxoris. Eadem paulo post citat sub nomine Julii papæ in eadem caus. et quest., c. 13. Sed ista pertinent ad Theodorum qui sic in quest. conjug.:* In tertia propinquitate carnis licet nubere secundum Græcos, sicut in lege scriptum est; in quinta secundum Romanos, tamen in tertia non solvunt, si post factum fuerit. Ergo in quinta generatione jungantur. *Et sic de cæteris.*

Ex quibus omnibus patet maximæ auctoritatis esse Pœnitentiale Theodori, atque optimum codicem ms. quo usi sumus.